

ATENCIÓ INTEGRAL A LA PETITA INFÀNCIA I LA FAMÍLIA (0-3 ANYS)

Conferència marc de la **III JORNADA DE BONES PRÀCTIQUES LOCALS EN EDUCACIÓ** dedicada a les *Polítiques de petita infància: centres integrals, xarxes, pla d'infància* que va tenir lloc a Vilanova i la Geltrú el dia 29 de setembre de 2005, organitzada per l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona. El text d'aquesta conferència va ser publicat a la **Revista DE PROP** núm. 13, dedicat a les *polítiques de petita infància* (<http://www.deprop.net>)

Vicenç de Febrer *

ÍNDEX

1.- INTRODUCCIÓ

2.- LES TRANSFORMACIONS SOCIALS DELS DARRERS ANYS

3.- LA MATERNITAT I LA PATERNITAT AVUI

4.- LES NOVES NECESSITATS DELS PARES I MARES D'AVUI

5.- LES NECESSITATS D'UN NADÓ I D'UN INFANT PETIT

5.1.- La duració del període de gestació en l'ésser humà: conseqüències

5.2.- La vinculació emocional amb mare i pare: una necessitat bàsica

6.- LA FAMÍLIA ÉS UN AUTÈNTIC CONTEXT EDUCATIU PER A L'INFANT

7.- LA RESPONSABILITAT DE LES ADMINISTRACIONS

8.- LES POLÍTIQUES D'INFÀNCIA I FAMÍLIA A EUROPA

9.- LES POLÍTIQUES D'INFÀNCIA I FAMÍLIA A L'ESTAT ESPANYOL

10.- EL PAPER DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL

1.- INTRODUCCIÓ

Al llarg dels darrers anys, l'administració ha desenvolupat diverses mesures per afavorir la conciliació entre la vida familiar i la vida laboral, però les necessitats dels pares i mares d'infants petits, especialment les necessitats d'una parella durant el primer any de vida del seu nadó, no són exclusivament de tipus laboral; és més, durant els primers mesos són, en gran part, d'índole vital i emocional.

L'arribada d'un fill/a, especialment l'arribada del primer fill/a, modifica l'equilibri de la parella i provoca un efecte desestabilitzador que posa a prova la pròpia capacitat per a fer de mare i pare tot mantenint el rol de dona i home dins la parella; durant el primer

trimestre de vida del nadó, la nova mare intenta atendre el millor possible el seu nadó però això es fa difícil sense desatendre els altres aspectes de la seva pròpia vida personal; és a dir, necessita, en primer lloc, **conciliar** la **dedicació maternal** amb la recuperació d'aspectes importants **de** seva **vida personal**; posteriorment mare i pare necessitaran **conciliar "funcions maternals"** amb **"vida familiar"** i **"vida de parella"** i, només en una etapa posterior (al voltant del primer any de vida), les necessitats passaran per **conciliar "vida familiar"** amb **"vida social i laboral"**. Tota família necessita suport emocional per afrontar aquesta etapa de la vida.

Creiem que l'administració competent hauria d'incrementar la durada de la llicència per maternitat (remunerada amb el 100 % del salari) fins arribar, com a mínim, a les 28 setmanes (6 mesos) enlloc de les actuals 16 setmanes (4 mesos) que regeixen a l'estat espanyol i que corresponen al període mínim aconsellat per l'Organització Internacional del Treball per als països desenvolupats. Transcorregut aquest període, les famílies haurien de poder disposar d'una llicència parental, parcialment remunerada, a gaudir per mare o pare, fins a cobrir íntegrament el primer any de vida (preferiblement fins els 15 o 18 mesos). A més a més, caldria que el món del treball oferís més facilitats per triar la modalitat de treball a temps parcial. Aquestes mesures, a part de que són difícilment substituïbles per serveis, permeten que els nadons pugin créixer al costat dels seus pares i mares. Això possibilita l'establiment de vincles afectius i afavoreix la salut física i mental dels infants, la qual cosa representa un important pas endavant pel que fa al benestar vital de les persones.

Seria ideal que durant els primers anys, sobretot durant el primer any de vida, els infants poguessin créixer molt a prop de les seves mares i pares, perquè l'afecte és el principal ingredient sobre el que es construeix una personalitat sana i estable. Créixer al costat d'una persona o persones que t'estimen, et protegeixen, coneixen les teves necessitats afectives, les teves limitacions físiques i creuen en les teves potencialitats, és un requisit bàsic per a ser feliç i participar activament en la societat.

A partir de l'any de vida, l'administració local hauria de garantir suficients places escolars per atendre tota la demanda de les famílies amb necessitats laborals però, paral·lelament, s'haurien de promoure altres serveis no escolars com són els "*grups de mares i nadons*", els "*espais familiars*" o els "*espais de joc*", serveis on els infants menors de 3 anys hi poden assistir acompanyats d'un adult. Aquests espais de trobada i relació per a infants i progenitors són una bona alternativa a la institució escolar en aquestes primeres edats: possibiliten que els pares i mares es puguin

relacionar amb altres progenitors, compartir experiències i reforçar el sentiment de competència en les seves capacitats per a criar i educar els fills/es.

Els genitors necessiten suport i acompanyament. Per això creiem que pretendre contrarestar la baixa taxa de fecunditat o incrementar la taxa d'ocupació femenina *únicament* amb una major oferta de places escolars és un error ja que, les escoles bressol, per sí soles, no ofereixen una solució adequada a la majoria dels neguits que sol comportar la criança i educació d'un fill/a petit. Calen dispositius per oferir suport als pares i mares en qualitat de primers i principals educadors dels seus fills i filles, no únicament com a treballadors. Calen recursos per a què els pares i mares que ho desitgin puguin dedicar als seus fills/es una part important del seu temps, almenys durant aquests primers anys de vida tant transcendents.

2.- LES TRANSFORMACIONS SOCIALS DELS DARRERS ANYS

L'increment del nivell de vida, la planificació familiar, l'endarreriment de l'edat d'emancipació dels fills, i el consegüent retard a l'hora de formar una parella estable, han provocat l'endarreriment de l'edat d'arribada a la maternitat, que avui en dia es troba al voltant dels 30 anys. La suma de tots aquests aspectes -i d'altres- ha comportat una davallada de la natalitat que, paral·lelament, ha anat revalorant l'experiència de la maternitat i de la paternitat, fins al punt que avui en dia, cada vegada més, ens trobem davant de **fills "programats", desitjats**, fruit d'**eleccions més conscients**, enfront dels quals la **inversió emotiva** i les **expectatives** de tota mena han augmentat considerablement. En aquesta societat en canvi constant, coexisteixen diversos models de famílies i diverses situacions familiars però, en general, tots els pares i mares solen necessitar recolzament i orientació en la seva tasca educativa.

3.- LA MATERNITAT I LA PATERNITAT AVUI

El naixement d'un fill/a és un dels esdeveniments més rellevants en la trajectòria vital d'una persona. Amb l'arribada del primer fill/a, tota persona viu una de les transformacions més importants de la seva vida. Convertir-se en mare o pare és una experiència vital, intensa i profunda, plena de sentiments, vivències i emocions que a vegades són difícils d'entendre i d'explicar. Amb la maternitat i amb la paternitat s'adquireix una actitud mental totalment nova que modifica els pensaments i la conducta i que, durant els primer mesos de vida del nadó, desplaça l'esquema mental

anterior per ocupar un lloc central. Es tracta d'una experiència molt diferent a qualsevol altra perquè canvia la pròpia escala de valors, modifica l'equilibri i les relacions entre la parella, el paper de cadascú dins el grup social. **L'arribada del primer fill/a provoca un efecte desestabilitzador** que obliga la parella a reorganitzar-se i a introduir importants canvis en la utilització del temps per tal de fer compatibles els rols de mare i pare amb els de dona i home dins la parella i dins el món social.

4.- LES NOVES NECESSITATS DELS PARES I MARES D'AVUI

Moltes parelles es troben soles a l'hora d'afrontar aquestes dificultats i per això, l'alegria que suposa tenir un nadó a vegades es tenyeix amb sensacions d'inseguretat, amb sentiments de confusió o d'inadequació, al voltant del fet de fer de mare i de pare d'un nadó. Abans la parella es trobava arropada per la família extensa (avis, tietes, germans, etc.) però avui en dia s'ha trencat la cadena de transmissió de pautes educatives i de criança que hi havia entre generacions. En aquest context, una dona laboralment inactiva es veu moralment obligada a tenir cura del seu fill/a tota sola durant les 24 hores del dia, una circumstància que probablement no es dona en cap altra cultura ni mai no s'havia donat en altres èpoques de la història de la humanitat. Pel contrari, davant situacions com aquestes, per a una **dona laboralment activa**, a vegades, **recórrer a una feina fora de casa** pot representar més una **necessitat emocional** que econòmica. Aquestes dificultats són evidents en qualsevol tipus de família, independentment del seu nivell econòmic o cultural.

5.- LES NECESSITATS D'UN NADÓ I D'UN INFANT PETIT

En l'ésser humà, l'etapa postnatal s'ha de considerar com una extensió del període de gestació intrauterina: durant el primer any de vida el cervell del nadó continua creixent ràpidament. Malgrat que els nadons neixen amb moltes capacitats (poden veure, sentir, interactuar socialment...), depenen completament dels altres per a sobreviure. Malgrat que el cos del nadó queda separat del de la mare quan li tallen el cordó umbilical, el nadó no pot viure completament separat d'un altre ésser humà. Aquesta gran dependència inicial del nadó provoca inquietud: al principi als pares els costa copsar quines són les necessitats del nadó i restar plenament disponible per a satisfer-les representa un gran esforç.

5.1.- La duració del període de gestació en l'ésser humà: conseqüències.

Els éssers humans som mamífers superiors. La majoria dels cadells mamífers neixen amb un cert grau de maduresa, la qual cosa els permet caminar quasi immediatament, i aventurar-se fora del cau després d'un període relativament curt. Tot i amb això, les mares del món animal estan sol·lícitament a disposició dels seus cadells fins que aquests adquireixen un cert grau d'autonomia. En canvi, l'ésser humà es troba lluny de tenir la més mínima autonomia quan neix. A mida que els nostres avantpassats *Australopithecus* van anar evolucionant, es van anar distanciant dels seus "parents", els grans simis (goril·les, orangutans, ximpanzés i gibons). Probablement, l'evolució fins a l'*Homo Sapiens* actual, que va durar més de 5 milions d'anys, es va iniciar amb la verticalització, que probablement es va produir per a permetre l'ús de les mans per a crear instruments. Però la verticalització va obligar els fetus a avançar el moment del naixement donat que, amb la nova postura, el canal del part es va estrènyer. Alhora, aquest naixement prematur va facilitar unes majors possibilitats d'estimulació sensorial que van comportar un augment progressiu del volum del crani que, simultàniament, provocaren un nou avançament del moment del part. El resultat d'aquesta seqüència temporal al llarg de l'evolució humana ha anat provocant l'avançament del moment del part, fins al punt que, en l'actualitat, les dones pareixen una cria que neix molt més immadura i indefensa que les cries d'altres espècies animals: si els nadons humans esperessin a néixer quan tinguessin el cervell més desenvolupat, no podrien passar pel canal del part; per tant, es veuen obligats a completar la seva "**gestació interna**", que dura 9 mesos, amb una "**gestació externa**", que dura de 9 a 12 mesos més, edat a partir de la qual comencen a adquirir un cert grau d'autonomia.

Les cries dels ximpanzés (amb els que compartim un 98,5 % del material genètic) neixen amb un 65 % de la seva capacitat cerebral d'adults. Les cries dels *Australopithecus* naixien amb un 50 %. El nadó humà actual neix amb un 25 % i fins a l'any no arriba al 70 %. L'espècie humana és la que neix amb un desenvolupament cerebral en estat més prematur o inacabat i la que més desenvolupament cerebral experimenta després del naixement. És aquesta condició de prematuritat la que fa que el nadó humà neixi tant indefens i immadur, com es posa de manifest en la immaduresa dels seus sistemes enzimàtics o immunològics, en el baix nivell de mielinització de les seves neurones, en la incapacitat per a aixecar-se tot sol fins passats uns 9 mesos o de caminar abans de l'any de vida.

Durant el llarg del període de "**gestació externa**" que representa el primer any de vida, la dependència del nadó de la seva mare -o figura substitutòria- és total. La natura ha previst que el cordó umbilical sigui substituït per un altre tipus de vincle alimentari i

emocional que és porta a terme a través de la lactància materna. Si important és no trencar el vincle de les mamíferes amb les seves cries, més important és encara preservar el vincle de les mares humanes amb els seus fills, evitant una separació prematura per a la qual els nadons no estan preparats, ni des del punt de vista físic ni des del punt de vista emocional.

Sense qüestionar la rellevància que en el món animal sol tenir la femella en la criança hem de dir que uns dels avantatges que, al nostre parer, té l'ésser humà en néixer "abans d'hora" és que el pare pot adoptar un paper molt més actiu i rellevant en la criança del seu fill/a que els mascles d'altres espècies animals.

5.2- La vinculació emocional amb mare i pare: una necessitat bàsica

El vincle emocional amb la mare i el pare sol iniciar-se a l'embaràs però es va consolidant al llarg de les primeres hores, dies i setmanes de vida. La construcció d'un bon vincle emocional amb la mare i el pare -i amb altres membres de la família- és de suma transcendència perquè constitueix l'estructura que proporciona la seguretat en un mateix, l'autoestima, és a dir, un sentiment de "*confiança bàsica*" en la vida que es convertirà en l'ingredient necessari per a tenir ganes de viure i de descobrir el món, per a sentir interès pels altres i per a donar sentit a la pròpia vida.

Per a créixer i desenvolupar totes les seves capacitats i potencialitats ***el nadó humà necessita un ambient estimulant*** on, sobretot, hi hagi ***adults que l'estimin***, perquè per a esdevenir una persona interessada pel món que l'envolta, primer haurà de sentir-se interessant, valuós, estimat i desitjat per una altra persona.

Avui en dia sabem que ***l'afecte és l'ingredient principal*** sobre el que es construeix una ***personalitat sana i estable***. Però l'afecte és també l'únic aspecte en el que ***una institució***, per molt bona que sigui, ***mai no podrà superar la família*** com a principal font d'alimentació afectiva. Per això creiem que qualsevol forma d'atenció a la petita infància hauria de passar per considerar els ***pares i les mares com a primers i principals educadors***, com els majors transmissors de la cultura i els facilitadors per excel·lència de les principals adquisicions intel·lectuals, motrius, afectives i socials que fan els infants. Tot això no significa que els genitors -principalment les mares- hagin d'estar condemnats a romandre tancats a les seves llars durant els primers anys de la criança dels seus fills petits, sinó que posa en evidència que calen més recursos socials per a que els pares i mares que ho desitgin puguin escollir lliurement dedicar una part important del seu temps als seus fills, almenys durant aquests primers anys de vida tant transcendents. També posa en evidència que els pares i mares i no tan

sols els infants haurien de ser els principals receptors dels serveis que ofereixi la societat a la petita infància, però en la seva qualitat d'educadors dels seus fills/es, no com a treballadors.

6.- LA FAMÍLIA ÉS UN AUTÈNTIC CONTEXT EDUCATIU PER A L'INFANT

L'escola bressol és un servei clarament educatiu, no únicament de "guàrdia i custòdia". Tradicionalment, però, l'escassa oferta educativa 0-3 s'ha canalitzat, quasi exclusivament, a través de l'escolarització. Això ha afavorit el desenvolupament d'una visió reduccionista del fet educatiu en aquesta etapa, que habitualment s'ha associat exclusivament a escolarització.

És força habitual que els professionals de totes les etapes educatives considerin els termes "educació" i "escolarització" com a equivalents. Una lectura atenta de la LOGSE també demostra que els legisladors van participar d'aquesta concepció reduccionista del terme "educació" ja que, en el capítol que fa referència a l'educació infantil, s'especifica: *"L'educació infantil tindrà caràcter voluntari. Les administracions públiques garantiran l'existència d'un nombre de places suficients per assegurar l'escolarització de la població que la sol·liciti". (LOGSE. Article 7.2)*

Aquesta concepció reduccionista ha dificultat la construcció d'una visió més àmplia de les necessitats educatives dels més petits. Ignasi Vila (1994), referint-se a la particularitat visió de la majoria dels professionals de l'educació infantil, diu: *"A vegades, tendim a pensar que un material didàctic bo o una activitat ben organitzada i programada comporten una virtut màgica que garanteix el desenvolupament infantil, i ens resistim a creure que la seva mera realització, sense un valor funcional per qui la duu a terme, serveix de ben poc. Al contrari, les activitats i les experiències dels nens en el context familiar són enormement significatives i adquireixen un valor funcional. Evidentment, són experiències que es troben a la base del seu desenvolupament i, per tant (...) la família és un autèntic context educatiu i de desenvolupament per a gairebé tots els nens i nenes. Es tracta que l'escola també ho sigui, i que les experiències adquirides en el context escolar, complementin i recolzin el desenvolupament que els garanteix la família (1).*

Helen Penn (1997), en un estudi comparatiu de les escoles bressol de Catalunya, Itàlia i el Regne Unit, considera que a les escoles bressol catalanes s'hi dóna un excessiu èmfasi en els processos d'ensenyament-aprenentatge (2). Tot i que compartim això,

ensem que l'actual model d'escola bressol a Catalunya pot ser una bona alternativa educativa per al grup d'infants 2-3 anys. En canvi, potser hauríem de reconèixer que la mateixa institució escolar no és ni la única ni la millor alternativa educativa per a molts infants menors de 16 mesos, principalment en el cas de famílies amb progenitors que no tenen una imperiosa necessitat laboral. No podem oblidar que, en un origen, l'escola bressol tradicional es va concebre per atendre una família típica, la de pares treballadors, generalment a jornada completa, i que això ha anat configurant en el nostre país un model d'escola bressol caracteritzat per una orientació excessivament escolar amb uns horaris rígids on la participació dels pares en les activitats del centre és necessàriament reduïda.

7.- LA RESPONSABILITAT DE LES ADMINISTRACIONS

La petita infància és una etapa molt efímera, molt fràgil però alhora molt transcendent. Es tracta d'una seqüència de la vida de l'infant i del seu nucli familiar que passa molt veloçment: les necessitats d'infants i progenitors varien amb gran rapidesa al llarg dels tres primers anys de vida. Els més petits requereixen molta dedicació i absorbeixen molt de temps als seus pares. La família nuclear d'avui no sol estar en condicions de fer front en solitari a les càrregues i responsabilitats que suposa tenir fills. La manca de suport social ha provocat que moltes famílies pensin que la solució al seu malestar passa per la privacitat de les seves vivències i la solitud en la recerca de respostes. Però aquesta situació repercuteix negativament en l'infant, en els progenitors i en la pròpia relació de parella, amb un resultat que no ha estat suficientment valorat però que representa un elevat cost a nivell personal i social i, conseqüentment, econòmic. Tot això ha dificultat que els progenitors s'hagin pogut unir en un moviment associatiu per a reivindicar solucions als seus problemes i malestars.

Per això, si les administracions tenen voluntat d'**intervenir de forma preventiva**, han de fer-ho en **l'àmbit de la petita infància**, oferint orientació i suport a les famílies ja des d'abans del naixement. **Tot suport institucional cap a la petita infància ha de partir de la iniciativa de la pròpia administració** i ha d'estar sustentat en una clara voluntat política de donar resposta a una necessitat universal, en un moment en què gran part de la nostra societat actual ja té cobertes la majoria de les necessitats materials bàsiques.

La maternitat/paternitat i la criança/educació dels fills representa un **valor social** a més a més de privat i, per tant, no és just que els costos i la responsabilitat de la

criança i educació dels infants petits recaiguin, únicament, sobre la família. Les diferents administracions haurien d'intervenir de forma preventiva en l'àmbit de la petita infància tot oferint suport a les famílies ja des d'abans del naixement. És una de les fórmules més rendibles per invertir en el camp de la prevenció de disfuncions socials i de trastorns mentals o de la personalitat. Només d'aquesta manera s'evitaran efectes indesitjables en l'infant, en els pares o en la pròpia relació de parella i s'aconseguirà que els costos i la responsabilitat es puguin repartir entre família i societat, trencant així la tendència mitjançant la qual la major part dels "costos" de la infància corresponen a la família mentre que de la major part dels "beneficis" que se n'obtindran a llarg termini se n'apropia la societat. Avui en dia, la rigidesa i l'amplitud dels horaris laborals és tal vegada un dels majors enemics de la vida familiar. Les empreses haurien d'acceptar la flexibilitat per adaptar-se a les noves i diverses necessitats dels treballadors. Certs canvis, com la facilitat per a gaudir d'una jornada laboral reduïda, són inajornables. En els contractes del futur, probablement el temps començarà a pesar quasi tant com els diners.

Si socialment volem avançar en la igualtat d'oportunitats home-dona, no ho podem fer a costa del més feble, que és l'infant, simplement perquè no és just: potser els adults haurem de renunciar a un determinat nivell de competitivitat laboral per tal d'oferir als nostres fills una millor qualitat de vida i no tan sols preocupar-nos d'aconseguir un determinat nivell de vida.

Si volem avançar en la conciliació de la vida laboral amb les responsabilitats parentals i les tasques que comporta la vida familiar, haurem de convenir que això ha de passar per **compartir i repartir** entre la parella, més que per delegar o "subcontractar" l'atenció als fills a terceres persones.

És perfectament lícita la demanda de moltes famílies en les que mares i pares volen treballar però alhora aconseguir viure una relació equilibrada entre la família i les seves ocupacions laborals; sabem que en aquests casos representen models positius per als seus fills i tenen majors probabilitats d'adoptar amb ells una predisposició constructiva i optimista que aquelles altres persones que se senten atrapades en el seu paper de mares les 24 hores del dia o bé el d'aquells altres genitors que se senten subjugats pel seu treball. Per això cal avançar en les mesures de conciliació de la vida familiar i laboral.

Avui en dia hi ha un cert consens al voltant de quin és l'entorn més convenient per als infants més petits: probablement, **fins als 15 o 18 primers mesos de vida**, el millor ambient per a l'infant passa per **créixer** i desenvolupar-se **al costat de la mare i del pare**, per a la qual cosa les mares i pares necessiten diferents recursos (econòmics, temporals i de suport educatiu i emocional) per a fer-ho.

8.- LES POLÍTIQUES D'INFÀNCIA I FAMÍLIA A EUROPA

En l'actualitat, l'orientació de les polítiques dels diversos països de la Unió Europea avança en la línia de promoure la plena ocupació, així com la igualtat de la dona i l'home en les condicions d'accés al món laboral. La majoria dels països tenen legislacions que afavoreixen la conjugació de les obligacions familiars i laborals dels pares i mares amb fills petits. Es tracta de mesures que possibiliten excedències parentals durant els tres primers anys de vida, subvencionades i amb reserva del lloc de treball, mesures que donen facilitats, al treballador i a l'empresa, per a reduir la jornada laboral (amb subvenció econòmica) així com altres mesures fiscals i econòmiques com subvencions i deduccions en funció del nombre de fills.

La recomanació del Consell Europeu sobre atenció infantil (92/241/CEE), adoptada el març de 1992, proposava:

- 1) crear més serveis d'atenció als infants;
- 2) incrementar i millorar les llicències parentals de caràcter laboral;
- 3) aconseguir que les organitzacions laborals siguin més flexibles i més receptives a les necessitats familiars; i
- 4) aconseguir una major implicació dels homes en la criança dels fills/es.

Aquests semblen ser els elements més importants a l'hora de fer compatibles el treball remunerat i la vida familiar en aquesta etapa de la vida de les persones.

La *Xarxa d'Atenció a la Infància* de la Unió Europea també va fer públiques algunes recomanacions respecte als tipus de serveis que han d'atendre els més petits: **els serveis haurien "de tendir a ser multifuncionals, integrats, que ofereixin cura, educació, oci i suport tant per als infants com per als progenitors"** permetent la diversitat d'elecció de les famílies sobre el context i la manera d'educar els seus fills. El que va ser durant molts anys coordinador de la *Xarxa d'Atenció a la Infància de la Unió Europea*, Peter Moss (1996), es rotund en les seves consideracions:

“Conceptes de servei com poden ser els serveis d’atenció infantil per a pares que treballen, amb el seu focus limitat a la necessitat d’un grup de famílies, són una resposta inadequada a les necessitats complexes, diverses i socialment canviants, culturals i econòmiques, dels infants, famílies, comunitats locals i societats. Una resposta més àmplia i imaginativa seria la de serveis disponibles i igualment accessibles a tots els infants i famílies –independentment de si els pares treballen, del nivell d’ingressos familiars, d’on viu la família o de si els infants tenen o no problemes de salut o discapacitats- multifuncionals i prou flexibles per a ser capaços de donar cobertura a una gamma de necessitats interrelacionades, diverses i canviants” (3).

9.- LES POLÍTIQUES D'INFÀNCIA I FAMÍLIA A L'ESTAT ESPANYOL

Les administracions competents, preocupades fonamentalment per la baixa natalitat i per la relativament baixa taxa d'activitat femenina, -en comparació amb la mitjana de la U.E.-, han intentat afavorir la conciliació entre la vida familiar i la vida laboral amb diverses mesures legislatives i fiscals. Però, com ja hem dit abans i com ja hem intentat justificar, les **necessitats dels pares**, especialment durant el primer any de vida del nadó, **no són exclusivament de tipus laboral**: almenys per a moltes mares **són principalment d'índole vital i emocional**. Durant el primer trimestre de vida del nadó, la parella intenta atendre el millor possible el seu nadó però això es fa difícil sense desatendre altres aspectes de la pròpia vida personal i de la vida de parella. Una mare necessita, en primer lloc -els primers mesos-, conciliar **“vida maternal”** amb **“vida personal”** (recuperar-se físicament, dutxar-se, empolainar-se, gaudir d'alguna estona només per ella...); posteriorment mare i pare necessitaran conciliar “vida maternal” amb **“vida familiar”** i **“vida de parella”** i, només en una etapa posterior –ja superat el primer any de vida del nadó-, les necessitats dels genitors passaran per conciliar “vida familiar” amb **“vida social i laboral”**.

Incentivar econòmicament les famílies on la mare treballa, com va fer el govern d'Aznar, més que una mesura de caire “social” de suport a la família és una mesura de caràcter macroeconòmic que pretén fomentar la reincorporació de les mares al mercat laboral quan més aviat millor per a incrementar la taxa d'activitat laboral femenina. És una mesura adreçada a un sector social que podríem qualificar de benestant: la “família amb doble ingrés”, més que una mesura adreçada a les famílies econòmicament més desfavorides, aquelles on generalment la mare no treballa o ho fa dins l'economia submergida.

10.- EL PAPER DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL

Una ciutat que vulgui arribar a ser una veritable "**ciutat educadora**", que inverteixi en les persones i promogui el seu benestar material i humà, haurà de possibilitar el millor entorn educatiu per a tots els infants, perquè **tot infant**, per petit que sigui, és un **ciudadà de ple dret**, un ciutadà que té **necessitats pròpies amb independència de la situació laboral dels seus pares**. Considerar els infants més petits com a ciutadans de ple dret comporta reconèixer que tenen dret a rebre una correcta atenció i educació per part de la família; alhora, la família té dret a rebre un recolzament per part de la societat, independentment de la situació laboral dels seus membres. Per això, si volem atendre els més petits, ho hem de fer juntament amb la seva família, fent-los costat.

Tots els pares i mares amb fills petits, per la seva condició de genitors (no de treballadors) tenen **necessitat** de rebre **informació, orientació i recolzament** per afrontar de forma positiva la tasca d'educar i tenir cura dels seus fills. Moltes famílies amb nadons utilitzen les consultes pediàtriques per calmar les seves ansietats i, per això, aquestes solen quedar sovint saturades. Quan els fills són una mica més grandets, moltes famílies recorren a l'escola bressol tot buscant un suport i una orientació educativa que la societat no ofereix mitjançant altres dispositius socials. Per això, avui en dia, els ajuntaments ja no poden pensar únicament en oferir serveis escolars pensats per a la clàssica família treballadora, sinó que han de ser sensibles a les altres necessitats que tenen les famílies amb un fill/a petit, principalment quan són pares i mares per primera vegada.

Si de debò volem que l'educació infantil arribi a tots els infants 0-3 anys, **cal que l'oferta educativa vagi més enllà** de les tradicionals "**escoles bressol**" o "**llars d'infants**". És evident que les escoles bressol estan adreçades als infants i al mateix temps faciliten la incorporació dels genitors al mercat laboral, però no resolen moltes de les altres dificultats que comporta fer de pare o mare.

A més a més d'escoles bressol també són necessaris altres serveis que puguin donar resposta a aquelles famílies on les mares i pares treballen a temps parcial; o a aquelles altres famílies on la mare o el pare no treballen, però que, com a progenitors, necessiten relacionar-se amb altres famílies alhora que volen que els seus fills tinguin experiències de socialització amb altres infants.

Seguint el model escandinau, durant el primer any caldria possibilitar que els nadons poguessin restar sempre amb la mare i/o el pare. A partir del primer any de vida l'administració hauria de poder garantir prou places escolars per atendre tota la demanda però, paral·lelament, s'haurien d'oferir altres serveis no escolars com són els "grups de mares i nadons" ("*mother and toddler clubs*") o els "grups familiars" o "grups de joc" ("*playgroups*"), formats per infants i genitors. Es tracta d'experiències que funcionen amb èxit a diversos països europeus des de fa més de 20 anys, que basen la seva intervenció en brindar suport emocional i en reforçar les pròpies competències per a fer de mares i pares, tot ajudant a incrementar la confiança i responsabilitat en relació a la cura i educació dels fills/es; són modalitats que afavoreixen la construcció d'una xarxa social d'ajuda mútua, faciliten la possibilitat d'aprendre dels altres i amb els altres, potencien els aspectes saludables de les persones i contribueixen a viure l'experiència de la maternitat i la paternitat com una cosa gratificant. Aquestes experiències demostren que l'atenció als infants menors de 3 anys es pot portar a terme més enllà del context familiar sense passar necessàriament per la seva escolarització.

Caldrà tenir en compte que la creació i manteniment de serveis socio-educatius, -que hauran de ser de qualitat-, sols serà possible si darrera hi ha una política global, integrada i sostinguda per un raonament comú entre les diferents administracions competents i entre les diferents disciplines, així com entre els diferents professionals i els usuaris. Una política que promou la "*cultura d'infància*" i la consciència sobre el desenvolupament infantil. Una política, quan més àmplia i consensuada millor, que possibiliti el treball multidisciplinar entre les diferents institucions i administracions evitant la descoordinació i la pèrdua d'eficàcia dels recursos existents que, finalment, arribi a impregnar la ciutat (arribant a una veritable "ciutat educadora") a través dels espais verds, les instal·lacions esportives, les àrees comercials, el desenvolupament urbanístic...

NOTES:

(1) VILA, I. (1994) "Relacions família-escola", *Temes d'infància - Educar de 0 a 6 anys*, número extraordinari Congrés d'Infància, Vol 1, pàg. 173-177

(2) PENN, H. (1997) *Què passa a les escoles bressol ? Comparació d'escoles bressol a Espanya, Itàlia i el Regne Unit*. Barcelona. Col·lecció Temes d'Infància núm. 28-29. Associació de Mestres Rosa Sensat.

(3) MOSS, P. (1996) "Serveis per a la infància a la Unió Europea. Realitats i direccions futures", *Infància - Educar de 0 a 6 anys*, Revista de l'Associació de Mestres Rosa Sensat núm. 91, pàg. 28-33.

---

* **Vicenç de Febrer**, psicòleg infantil, director del *Centre 0-3 anys* de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols
a/e: vdefebrer@guixols.cat - Tel. 972.823.018 - a/p: c/ Còrdova, 43 - 17220 Sant Feliu de Guíxols